

MIGRACIJOS DEPARTAMENTO PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJOS PRIEGLOBSČIO SKYRIUS

PAŽYMA APIE POLITINĘ IR TEISĖSAUGOS SITUACIJĄ UKRAINOJE NUO 2012 M. IR POLITIŠKAI MOTYVUOTAS BYLAS

2017-12-14 Nr. UKR-15/6-27

Vilnius

Prieglobsčio skyriaus Informacinis centras 2017-11-14 d. gavo šį paklausimą:

- Politinės ir teisėsaugos situacijos pokytis Ukrainoje nuo 2012 metų;
- Kaip nuo 2012 metų pasikeitė pareigūnų, teisėjų, politikų padėtis, kuriems buvo iškeltos bylos pagrįstos politiniais motyvais. Ar po valdžios pasikeitimo Ukrainoje (2014 m.) politiškai motyvuotos bylos yra tęsiamos?

1. Politinės situacijos transformacija Ukrainoje

1.1. Įvykių chronologija

2012 m. kovo 30 d. Ukraina ir Europos Sąjunga (toliau – ES) parafavo asociacijos sutartį, tačiau ES lyderiai nurodė ratifikuosiantys susitarimą tik Kijevui pradėjus reformas, susijusias su teisinės sistemos tobulinimu ir teismų skaidrinimu. Vakarai taip pat spaudė Kijevą dėl selektyvaus teisingumo taikymo buvusios premjerės Julijos Tymošenko bylos atveju. Nors tuometinis Ukrainos prezidentas Viktoras Janukovyčius spaudė Ukrainos parlamentą – Aukščiausiąją Radą – priimti įstatymus, leisiančius atitikti ES nurodytus kriterijus, ir atlikti būtinas reformas, reformų procesas buvo vilkinamas. 2013 m. rugsėjo 25 d. Ukrainos Aukščiausios Rados pirmininkas Volodymyras Rybakas pareiškė esąs įsitikinęs, kad visi būtini įstatymai bus priimti, kadangi, išskyrus atstovus iš Ukrainos komunistų partijos, dėl reformų būtinybės tarp Aukščiausios Rados narių egzistavo bendras sutarimas. Dar nuo 2000 m. puoselėtas mintis dėl glaudesnių santykių su Europos Sąjunga, kurios, tikima, turėjo kristalizuotis 2013 m. lapkritį Vilniuje pasirašant asociacijos sutartį su ES, bei mainais į liberalizuojančias reformas ES žadėtą finansinę paramą, paskutinę akimirką nutraukė Ukrainos vyriausybė, 2013 m. lapkričio 21 d. dekretu sustabdžiusi šalies pasirengimą ratifikuoti sutartį su ES. Šis sprendimas buvo pagrįstas susirūpinimu, kad, pasirašius šią sutartį, būtų nutrauktas esamos pramonės produkcijos tiekimas į Nepriklausomai Valstybių Sandraugai priklausančias valstybes, taip pat su pastarosiomis būtų sugadinti santykiai. Vis dėl to, galimybė sutartį su ES ratifikuoti ateityje atmesta nebuvo. Į tokį Mikolos Azarovo vyriausybės žingsnį ukrainiečiai sureagavo operatyviai, išeidami protestuoti į gatves dar 2013 m. lapkričio 21 d. Tačiau protestuojama buvo ir prieš korupciją, aukštą nedarbo lygį. Prasidėję protestai, skirti išreikšti nepritarimą Viktoro Janukovyčiaus

prorusiškam posūkiui nuo Europos bei skirti parodyti nepasitenkinimą esama situacija, buvo pavadinti Euromaidanu¹ arba „Orumo revoliucija“.

Po to, kai 2013 m. lapkričio 30 d. naktį specialiosios milicijos pajėgos „Berkut“ ginkluotomis lazdomis, garinėmis granatomis ir ašarinėmis dujomis išvaikė protestuotojus iš Nepriklausomybės aikštės, visuomenėje kilo dar stipresnis nepasitenkinimas ir ėmė vis drąsėti pokyčių reikalavimai, pradėjo burtis ultranacionalistinės dešinėsios organizacijos². Garsiausia iš tokių yra „Pravy Sektor“.

Valdančioji koalicija, vedama Regionų partijos, bandė nuraminti protestuotojus. 2013 m. gruodžio 17 d. Rusijos ir Ukrainos prezidentai susitarė dėl 15 mlrd. JAV dolerių vertės Ukrainos vertybinių popierių įsigijimo. 2014 m. sausio 16 d. valdančioji Regionų partija, palaikoma Komunistų partijos, parlamente priėmė įstatymus, kuriais buvo sugriežtinta atsakomybė už protestus bei numatyta lengvesnė parlamentarų teisinės neliečiamybės panaikinimo tvarka, sugriežtinta atsakomybė dėl galimai šmeižiančios informacijos skleidimo internete bei žiniasklaidoje. Opozicija šias pertvarkas pavadino „drakoniškomis“ ir „diktatūriškomis“. Protestai intensyvėjo, protestuotojų gausėjo, protestai neretai peraugdavo į riaušes. Sausio 28 d. atsistatydino prorusiškos Ukrainos vyriausybės premjeras Mikola Azarovas. Jį pakeitė su Julija Tymošenko siejamas Oleksandras Turčynovas, kurį tų pačių metų vasario 27 d. pakeitė taip pat su Julija Tymošenko siejamas Arsenijus Jaceniukas.

Tuo tarpu gatvėse tarp protestuotojų ir teisėsaugos struktūrų pareigūnų vyko susirėmimai. Atmosfera dar labiau kaito prorusiškai nusiteikusiems Ukrainos gyventojams, daugiausia rytinėje šalies dalyje, taip pat išėjus į gatves,³ tačiau įtampos kulminacija įvyko vasario 18 d., kuomet, Nepriklausomybės aikštėje protestuotojus apšaudžius snaiperiams, žuvo mažiausiai 82 žmonės. Po šių įvykių protestuotojai reikalavo ne tik grįžimo prie 2004 m. Konstitucijos, bet ir Viktoro Janukovyčiaus pasitraukimo.⁴

Nors vasario 21 d. Viktoras Janukovyčius pasirašė kompromisinį dokumentą, kuriuo grąžino 2004 m. Konstituciją, buvo nutarta suformuoti naują vyriausybę ir surengti išankstinius prezidento rinkimus, vasario 22 d. parlamentas jį nušalino nuo pareigų, o vasario 23 d. parlamentas laikinuoju šalies vadovu paskyrė Oleksandrą Turčynovą bei nutarė šalies prezidento rinkimus, kuriuos laimėjo Petro Porošenko, surengti gegužės 25 d. Taip pat buvo paskelbta, kad atšaukiamas įstatymas, kuriuo rusų kalba buvo paskelbta regionine kalba tam tikrose Ukrainos teritorijose.⁵

Rusijos Federacija, pasinaudodama susidariusia padėtimi bei atsisakiusi pripažinti naująją, laikinąją vyriausybę, Viktoro Janukovyčiaus pasitraukimą vadindama „valstybės perversmu“, kovo 1 d. įvedė savo karius į Krymą. Kovo 18 d. Krymas ir Sevastopolis paskelbė besijungiantys prie Rusijos Federacijos. Gegužės 22 d. buvo paskelbta apie Novorosijos susikūrimą, kurią

¹ Protestuotojai pirmiausia rinkosi Kijevo Nepriklausomybės aikštėje, ukrainiečių kalboje vadinamoje Maidan Nezaležnosti. Dėl protestuotojų provokarietiškos politinės orientacijos, protestai įgavo „Euromaidano“ pavadinimą.

² Pažyma apie Antimaidano protestus, jų dalyvių persekiojimą ir teisėsaugos institucijų veiksnumą, 2017-11-22, Nr. UKR-15/6-18.

³ Šis Euromaidanui opozicinis judėjimas buvo pavadintas Antimaidanu.

⁴ The Guardian, Ukraine's bloodiest day: dozens dead as Kiev protesters regain territory from police, 2017-02-21, (<https://www.theguardian.com/world/2014/feb/20/ukraine-dead-protesters-police>), žiūrėta 2017-12-13.

⁵ Lenta.ru, На Украине отменили закон о региональном статусе русского языка, 2014-02-23 (<https://lenta.ru/news/2014/02/23/language/>), žiūrėta 2017-11-28.

konfederacijos pagrindu sudarė balandį nepriklausomybę paskelbusios Donecko Liaudies ir Luhansko Liaudies Respublikos,⁶ kurias Kijevas paskelbė teroristinėmis organizacijomis.⁷

Galutinai Ukrainos revoliuciją politiškai įtvirtino 2014 m. spalio 26 d. vykę išankstiniai parlamento rinkimai, tapę „pergrupuojančiais rinkimais“, iš esmės pakeitę politinį jėgų balansą Ukrainoje, kuriuose nedalyvavo Regionų partija. Jų datą 2014 m. rugpjūčio 25 d. paskelbė naujai išrinktasis Ukrainos prezidentas Petro Porošenko. Dėl Krymo aneksijos ir karo Rytų Ukrainoje, į rinkimus nebuvo įtrauktos 12 apygardų Kryme, 9 apygardos Donecko srityje, 6 apygardos Luhansko srityje, todėl 27 vietos iš parlamente esančių 450 liko neužimtos.⁸ Rinkimuose dalyvavo 29 partijos, o juose nugalėjo provakarietiškas Arsenijaus Jaceniuko vedamas Liaudies frontas ir Petro Porošenko blokas, surinkę po 21 % rinkėjų balsų. Pusė parlamento narių buvo renkami pagal proporcinę sistemą iš partijų sąrašų daugiamandatėje apygardoje, o kita pusė pagal mažoritarinę sistemą.⁹

2. Teisėsauga Ukrainoje iki 2015 m. reformos

Lygiagrečiai su politinėmis reformomis, 2014 m. prasidėjo ir teisėsaugos institucijų pertvarkymas, besitęsiantis iki šiandien. Ukraina teisinę sistemą buvo paveldėjusi iš Sovietų Sąjungos ir buvusios Ukrainos SSR. Ši sistema garsėjo itin aukštu korupcijos lygiu: svarbius postus užimdavo asmenys iš politikams artimos aplinkos, kuriuos su įvairaus lygio teisėsaugos institucijomis siejo korupciniai ryšiai. Į šią sistemą buvo įtraukti beveik visi Ukrainos gyventojai: nuo politikų ir verslininkų iki paprastų gyventojų. Henadijus Moskalas, dabartinis Užkarpatės srities gubernatorius, yra teigęs, kad „vieninteliai asmenys, šiandien įkalinti mūsų kalėjimuose, yra tie, kurie neturi pakankamai pinigų nusipirkti savo laisvei iš ieškovų ar įstatymų vykdytojų“. Nors situacijai pagerinti buvo rengtas ne vienas reformų bandymas, pavyzdžiui, 2004 m. Konstitucija, daugelis šių reformų nebūdavo efektyvios. Teigiama, kad Viktorui Janukovyčiui 2010 m. atlikus konstitucines reformas, buvo sugrįžta prie buvusio prezidento Leonido Kučmos autoritarinės sistemos, kuomet teismai buvo naudojami jo šalininkų politiniams ir verslo interesams. 2015 m. tarptautinės nevyriausybinės organizacijos *Transparency International*, tiriančios įvairaus pobūdžio korupciją, pateiktame korupcijos suvokimo indekse Ukraina iš 167 valstybių, kuriose šis tyrimas buvo atliktas, buvo 130.¹⁰ 2015 m. apklausos duomenimis, mažiau nei 1 % gyventojų pasitikėjo teismais pilnai, 8 % pasitikėjo dalinai.¹¹

Vertinant tarptautiniais standartais, teisėsaugos struktūra pasižymėjo sisteminiiais trūkumais. Teismai nebuvo nepriklausomi vienas nuo kito ir buvo įprasta praktika žemesnių teismų teisėjams kreiptis į aukštesnius teismus bei prašyti sprendimo. Teismams trūko finansavo, todėl nuosprendžiai

⁶ The Voice of Russia, Donetsk, Lugansk People's Republics unite in Novorossiya, 2014-05-24, https://sputniknews.com/voiceofrussia/news/2014_05_24/Donetsk-Lugansk-Peoples-Republics-unite-in-Novorossiya-1012/ žiūrėta 2017-12-14.

⁷ The Kyiv Post, Ukraine's prosecutor general classifies self-declared Donetsk and Luhansk republics as terrorist organizations, 2014-05-16, <https://www.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/ukraines-prosecutor-general-classifies-self-declared-donetsk-and-luhansk-republics-as-terrorist-organizations-348212.html> žiūrėta 2017-12-13.

⁸ Interfax-Ukraine, Parliamentary elections not to be held at nine constituencies in Donetsk region and six constituencies in Luhansk region – CEC, 2014-10-25, <http://en.interfax.com.ua/news/general/230595.html> žiūrėta 2017-12-14.

⁹ BBC News, Ukraine elections: Pro-Western parties set for victory, 2014-10-27, <http://www.bbc.com/news/world-europe-29782513>, žiūrėta 2017-12-14.

¹⁰ (http://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/Renaissance_A4_5JURIDICIAL-REFORM.pdf) žiūrėta 2017-11-24.

¹¹ Interfax-Ukraine, Two thirds of Ukrainian face corruption in 2015, corruption is key problem of Ukraine – poll, 2017-01-28, <http://en.interfax.com.ua/news/general/320635.html>, žiūrėta 2017-12-06.

buvo neretai skelbiami mažose, ankštose teismo salėse su atjungta elektra. Dėl transporto trūkumo, galinčio iš kalėjimų į teismo sales gabenti nuteistuosius, skelbiant nuosprendžius, neretai šiuos procesuose nuteistieji tiesiog nedalyvaudavo. Teisėjai neretai atsisako išklausti besiginančiųjų įrodymų dažnai skelbdami pertraukas, tuo pačiu asmeniškai pasitardami su kaltinančiaisiais ir tyrėjais. Kyšininkavimas pažymimas kaip įprastinė praktika teismuose.¹²

Reformų būtinybę dar 2010 m. kovo 25 d. suprato tuometinis Ukrainos prezidentas Viktoras Janukovyčius pareiškęs, jog „mes daugiau negalime daryti gėdos savo šaliai su tokia teismų sistema. Atėjo laikas veikti“.¹³ 2012 m. Ukrainos Aukščiausioji Rada kvietė pabaigti selektyvųjį teisingumą.¹⁴ Mikolos Azarovo vyriausybė (2010 m. kovo 11 d. – 2012 m. gruodžio 2 d.) bandė reformuoti teismų sistemą. Buvo panaikintas ikiteisminis sulaikymas neprievartiniams nusikaltimams, siekta įvesti patyrusių ir pasižymėjusių teisėjų paaukštinimą ir teisėjų, kaltinamų korupcija ir kyšininkavimu, baudimą. 2010 m. įstatymu buvo padidintos teisėjų algos, sugriežtinta teisėjų atranka.¹⁵

Kovojant su korupcija, 2012 m. lapkričio 20 d. įsigaliojo naujas baudžiamasis kodeksas, pakeitęs buvusį, sovietinį baudžiamąjį kodeksą.¹⁶

Jau po revoliucijos, dar senasis Ukrainos Parlamentas, vėl ėmėsi reformų klausimo ir 2014 m. balandžio 8 d. priėmė įstatymą „Dėl pasitikėjimo Ukrainos teismine sistema atstatymo“. Šis įstatymas legalizavo ir sukūrė organizacinį mechanizmą, kuris apibrėžė specialią generalinės jurisdikcijos teisėjų kontrolę.¹⁷

2015 m. rugsėjo 26 d. Ukrainos Ministras Pirmininkas Arsenijus Jaceniukas pareiškė, jog Ukrainos teismų sistema bus performuota tokiu pačiu pavyzdžiu, koku buvo reformuota Nacionalinė Ukrainos policija, performuojant ją iš milicijos į policiją ir masiškai keičiant kadrus.¹⁸

3. Teismų sistemos reforma

3.1. Konstitucinė teisėsaugos reforma

2016 m. birželio 2 d. priimtos Konstitucijos pataisos, įsigaliojusios rugsėjo 30 d., skirtos reformuoti korupcija garsėjančią teisinę Ukrainos sistemą ir palikti kuo mažiau galimybių korupcijai,

¹² UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Report on the human rights situation in Ukraine 16 February to 15 May 2017*, 2017-05-15, 41 psl. (<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=search&docid=5940f16f4&skip=0&query=report%20human%20rights&coi=UKR>), žiūrėta 2017-11-27.

¹³ KyivPost, Jackpot, 2010-03-10, (<https://www.kyivpost.com/article/content/ukraine-politics/jackpot-62564.html>) žiūrėta 2017-11-30.

¹⁴ <http://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20120523IPR45694/parliament-demands-an-end-to-selective-justice-in-ukraine>

¹⁵ The Kyiv Post, In Ukraine, scales of justice often imbalanced, 2012-04-10, <https://www.kyivpost.com/news/nation/detail/125714/> žiūrėta 2017-12-04.

¹⁶ KyivPost, New criminal code a step towards civilization 2012-11-22, (<https://www.kyivpost.com/article/content/ukraine-politics/new-criminal-code-a-step-towards-civilization-316585.html>) žiūrėta 2017-11-30.

¹⁷ Парламент прийняв закон про люстрацію суддів, 2014-04-08, <http://www.pravda.com.ua/news/2014/04/8/7021790/> žiūrėta 2017-12-04.

¹⁸ New patrol police formation principle to be used in reformation of court, customs systems, other agencies – Yatseniuk, 2015-09-26, <http://en.interfax.com.ua/news/general/292750.html> žiūrėta 2017-12-04.

buvo atliktos atsižvelgiant į Slovakijos, Ispanijos ir Lenkijos rekomendacijas, kaip užtikrinti teismų sistemos skaidrumą. Buvusios Aukščiausios Teismų Tarybos pagrindu buvo sukurta Aukščiausioji Teisingumo Taryba, kurios didžioji Tarybos narių dalis turi būti teisėjai, Taryba įgaliojama spręsti dėl teisėjų rinkimų, nušalinimo, perkėlimo, paaukštinimo ir imuniteto, atimant šias funkcijas iš parlamento ir prezidento.¹⁹

Pataisos taip pat numato perėjimą prie trijų pakopų teismų sistemos, kurioje Aukščiausiasis Teismas yra aukščiausia teisminė institucija, galinti panaikinti žemesnių instancijų teismų sprendimus. Taip pat buvo sukurta Visuomenės vienybės taryba, suteikianti daugiau galimybių bendruomenei dalyvauti teisėjų rinkime ir vertinime. Ji bent jau teoriškai suteikia galimybes bet kam inicijuoti teismo procesą prieš teisėjus, kas turėtų palengvinti antikorupcinių priemonių taikymą teisėjams. Taip pat po reformos bylų padalinimas teisėjams tampa atsitiktiniu, kurių vadovas nebeskirstys.²⁰

Šios reformos numatė teisėjų, oficialiai nepagrindusių savo turtų, atleidimą. Konstitucijos pataisos taip pat apribojo prokuratūros funkcijas, tuo pačiu sustiprinant jos nepriklausomybę: Aukščiausioji Rada daugiau nebegali kaltinti šios institucijos ar reikšti abejojimą ja. Generalinį prokurorą dabar nušalinti gali tik prezidentas, remdamasis įstatymu, o prokuroro kadencijos terminas prailgintas nuo 5 iki 6 metų. Buvo sukurta Generalinė inspekcija, skirta prižiūrėti prokurorų ir tyrėjų veiksmų teisėtumą. Siekiant minimizuoti korupcijos galimybę, šios inspekcijos darbuotojų darbo užmokestis numatytas dukart didesnis nei dirbančiųjų prokuratūroje.²¹

3.2. Reformų kritika ir trūkumai

Šios reformos sulaukė nemažai kritikos. Prancūzijos pabėgėlių ir asmenų be pilietybės biuro surengtos faktų paieškos misijos Ukrainoje metu surinktų faktų pagrindu sudarytoje pažymoje 2017 m. gegužę rašoma, kad naujai leidžiami įstatymai ir jų formuluotės dėl įstatymų leidėjų patirties ir profesionalumo trūkumo kartais būna priešaringi arba sunkiai suprantami. Taip pat juose pastebimi tikėtini nuolaidžiavimo verslo atstovams atvejai.²²

Kaip vienas esminių reformų trūkumų pažymimas ir prezidento įtakos augimas teismams. Taip pat pastebima, kad naujoji teisėjų atrankos sistema tebėra silpna²³, suteikianti galimybę likti seniesiems, Viktoro Janukovyčiaus sistemos laikų teisėjams, savo postuose dar šešeriems metams, kadangi Ukrainoje jaučiamas teisėjų trūkumas su būtina patirtimi, taip pat trūksta mechanizmų,

¹⁹ <http://lzinios.lt/lzinios/pasaulis/ukrainoje-ikurta-auksciausioji-teisingumo-taryba/236452/> žiūrėta 2017-12-14.

²⁰ United States Department of State, *2016 Country Reports on Human Rights Practices - Ukraine*, 2017-03-03 (<http://www.refworld.org/docid/58ec89ad13.html>), žiūrėta 2017-11-29.

²¹ United States Department of State, *2016 Country Reports on Human Rights Practices - Ukraine*, 2017-03-03 (<http://www.refworld.org/docid/58ec89ad13.html>), žiūrėta 2017-11-29.

²² France: Office français de protection des réfugiés et apatrides (OFPRA), *Fact Finding Mission Report - Ukraine*, 2017 gegužė, (<http://www.refworld.org/docid/593a581b4.html>), žiūrėta 2017-12-06.

²³ Pastebima, kad kelios dienos prieš įsigaliojant teisminės reformos įstatymui 2016 m. rugsėjo 30 d., Aukščiausioji Rada patvirtino 400 savarankiškai atsistatydinti nusprendusių teisėjų atleidimą. Kritikai teigia, jog jie siekė išvengti galimų nemalonumų negalėdami paaiškinti savo turto kilmės.

Kyiv Post, *Parliament fails to fire judges implicated in corruption*, 26/09/2016, žiūrėta 2017-12-06.

įtvirtinančių turto griežtesnę turto deklaraciją. Pastebima, kad dėl korupcijos švietimo sistemoje, neretas yra diplomų pirkimo atvejais, dėl ko nukenčia teismų darbo kokybė.²⁴

Vienas svarbiausių reformos klausimų buvo naujoji teisėjų atrankos sistema. Siekiant ją organizuoti atvirai ir skaidriai, atrankos į postus buvo pradėtos organizuoti atliekant kompiuterizuotus bendrų žinių testus ir atliekant interviu su atrankine komisija. 120 teisėjų atrinkimas į aukščiausiąjį teismą prasidėjo 2016 m. lapkritį. Jis organizuojamas keturiuose specifinėse teismų srityse: civilinėje, kriminalinėje, administracinėje ir komercinėje teisėje. 2017 m. balandžio 21 d. prasidėjo atrankiniai pokalbiai su kandidatais, praėjusiais anoniminį testavimą ir praktines užduotis. Visi pokalbiai yra vieši ir gali būti stebimi interaktyviai. Iš likusių 382 kandidatų, 73 % buvo teisėjai, 10 % teisininkai, 10 % akademikai ir 7 %, turintys mišrų išsilavinimą. Pirminis galutinis terminas atrinktiesiems paskelbti buvo numatytas 2017 m. kovo 31 diena, tačiau jo nebuvo laikomasi. Naujas terminas nustatytas nebuvo.

Buvo sulaukta 10 000 paraiškų (iš kurių daugelis buvę teismo darbuotojai). Atrinkta 3000 kaltintojų, 400 vyresniųjų ir pavaduotojų. Tačiau pažymėtina, kad tik 22 kandidatai buvo asmenys, anksčiau nedirbę šioje sistemoje. Tačiau Europos Sąjungos teisės ekspertai pastebi, kad dėl žemo darbo užmokesčių sunkiai tikėtina, jog pavyks išvengti korupcijos. Pripažįstama, kad paprastai kaltintojai neprašo kyšių iš žmonių, kurie neturi pinigų, bet iš turtingųjų, verslo atstovų neoficialus pinigų srautas yra labai tikėtinas. Teigiama, kad iki reformos pagrindinis advokatų darbas buvo ne eiti į teismus, o papirkinėti teisėjus ir kaltintojus kliento naudai, todėl pakeisti situaciją ir įpročius bei ryšius yra ištis sudėtinga.²⁵

Situacija su naujų tyrėjų ir prokurorų skyrimu yra panaši situacijai teismuose. 2014 m. prezidentas Petro Porošenko inicijavo kaltintojų sistemos reorganizaciją. Iki reformos, Ukrainoje buvo 18 000 kaltintojų. Jie turėjo daugybę funkcijų, kas atverdavo plačias galimybes kyšininkavimui. Reformos apima visus lygius. Buvo sumažintas kaltintojų skaičius ir šiandien jų yra 11 000 rajonų ir apskričių lygmenyje bei prokuratūroje. Kaip ir teismų atveju, daugelis prokuratūros darbuotojų yra dirbę šį darbą ir anksčiau, kadangi buvo sulaukta nedaug paraiškų iš asmenų, nedirbusių šioje sistemoje: prieš reformą kaltintojas uždirbdavo 1000 JAV dolerių per mėnesį, o po reformos uždirba 190 JAV dolerių.²⁶

Dėl korupcijos įvairiose srityse ir įvairių kitų sisteminių trūkumų Ukrainoje, šios reformos pasirodė nepakankamai efektyvios kovoje reformuojant sistemą. Teismų sistema tebėra politinio spaudimo ir korupcijos pažeidžiama, o teisėjai tebesiskundžia nepakankamu valdančiosios ir teisminės valdžių atskyrimo principo taikymu praktikoje. Užfiksuoti teisėjų pasisakymai apie aukšto rango politikų spaudimą priimti sprendimus bylose pastarųjų naudai. Teismai taip pat ir toliau linkę nepaisyti prieinamumo prie informacijos, liečiančią įstatymų leidimą, teismų biudžetus, teismo

²⁴ Joint submission to the Universal Periodic Review of Ukraine by ARTICLE 19, Centre for Democracy and Rule of Law, Anti-corruption Research and Education Centre, Human Rights Information Centre, Human Rights Platform, and Regional Press Development Institute, 2017-03-30. (<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=search&docid=58dd0f0a4&skip=0&query=judicial&coi=UKR&searchin=fulltext&sort=date>), žiūrėta 2017-11-29.

²⁵ Interview with a legal expert of the European Union, Kyiv, 13/06/2016, žiūrėta 2017-12-06.

²⁶ Interview with a legal expert of the European Union, Kyiv, 13/06/2016, žiūrėta 2017-12-06.

darbuotojų darbo užmokestį, principo.²⁷ Todėl, nepaisant Vladimiro Groismano vyriausybės dedamų pastangų ir reformų, tarptautinės organizacijos padėtį Ukrainoje tebevertina atsargiai ir be optimizmo. Remiantis *World Justice Rule of Law* 2016 m. indeksu, Ukraina užėmė 78 vietą iš 113 klasifikuotų valstybių pagal teisinių reikalavimų pritaikymą ir, remiantis *Public Integrity* indeksu, yra 99 iš 105 klasifikuotų valstybių pagal teismų sistemos nepriklausomybę. To rezultatas yra žemas pasitikėjimas teisine sistema Ukrainoje: remiantis JAV visuomeninių nuomonių tyrimo instituto *Gallup* duomenimis, jis buvo vienas žemiausių pasaulyje ir 2016 m. siekė 16 %.²⁸

4. Politiškai motyvuotos bylos

Spaudoje tebeprasitaiko pranešimų apie politiškai motyvuotas bylas Ukrainoje. Rusų naujienų agentūrai *Россия Сегодня* priklausančiame ir apie įvykius Ukrainoje alternatyviai Vakarų žiniasklaidai rašančiame naujienų puslapyje *Украина.ру* buvo paskelbta informacija apie politines bylas Ukrainoje po 2014 m., kurių epicentre buvo žurnalistas Ruslanas Kocaba.²⁹ Apie šį atvejį rašė ir *Amnesty International*, pavadinusi Ruslaną Kocabą „pirmuoju sąžinės kaliniu“ per 5 metus kaltinant jį „nusikaltimu valstybei“ po to, kai jis išplatino video, konfliktą Donbase apibūdindamas kaip „brolžudišką karą“ ir išreikšdamas nepritarimą ketvirtajai mobilizacijos bangai Ukrainoje. Už tai jam grėsė laisvės atėmimo bausmė iki 15 m. ir dar 8 m. už „teisėtų karinių pajėgų teisėtų veiksmų trukdymą“. *Amnesty International* kvietė paleisti Ruslaną Kocabą teigiant, kad tai žodžio laisvės ir žmogaus teisių suvaržymas. Jis paleistas buvo prasidėjus tarptautiniam spaudimui.³⁰

Vis dėl to pastebėtina, kad įvairiose pažymose yra nurodomų politinio persekiojimo atvejų informaciniame sraute dominuoja generalizuota informacija, o nuorodų į konkrečius atvejus nėra daug. Apie persekiojimą ir sisteminius trūkumus kalbama apibendrintai ir nedetalizuojant konkrečių atvejų. Daugiausia informacijos apie konkrečias detales buvo rasta apie politiškai motyvuotą persekiojimą teritorijose, kurias aneksavo Rusija arba kurias kontroliuoja separatistai.³¹

Taip pat pastebėtina, kad politiškai motyvuotos bylos ir persekiojimas daugiausiai nukreipti į žiniasklaidos atstovus. Informacijos apie politikų, valstybės pareigūnų ar teisininkų persekiojimą rasta buvo nedaug. Garsiausia politiškai motyvuota byla buvo Julijos Tymošenko atvejis, kuomet buvusi Ukrainos premjerė 2011 m. Kijevo Pečioros teisme buvo nuteista 7 metams dėl 2009 m.

²⁷ Joint submission to the Universal Periodic Review of Ukraine by ARTICLE 19, Centre for Democracy and Rule of Law, Anti-corruption Research and Education Centre, Human Rights Information Centre, Human Rights Platform, and Regional Press Development Institute, 2017-03-30. (<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=search&docid=58dd0f0a4&skip=0&query=judicial&coi=UKR&searchin=fulltext&sort=date>), žiūrėta 2017-11-29.

²⁸ Joint submission to the Universal Periodic Review of Ukraine by ARTICLE 19, Centre for Democracy and Rule of Law, Anti-corruption Research and Education Centre, Human Rights Information Centre, Human Rights Platform, and Regional Press Development Institute, 2017-03-30. (<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=search&docid=58dd0f0a4&skip=0&query=judicial&coi=UKR&searchin=fulltext&sort=date>), žiūrėta 2017-11-29.

²⁹ *Украина.ру*, Политзаключенные современной Украины: Коцаба, Головачев, Бузила и другие 2017-01-06, (<https://ukraina.ru/exclusive/20170106/1018123128.html>), žiūrėta 2017-12-05.

³⁰ Amnesty International, Ukraine's spate of suspicious deaths must be followed by credible investigations 2015-04-17, (<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/04/ukraine-suspicious-deaths-need-credible-investigations/>), žiūrėta 2017-12-05.

³¹ United States Department of State, *2016 Country Reports on Human Rights Practices - Ukraine*, 2017-03-03, (<http://www.refworld.org/docid/58ec89ad13.html>), žiūrėta 2017-12-05.

sudarytos prekybos sutarties dėl dujų su Rusijos Federacija, o šis teismo sprendimas Vakaruose buvo pavadintas politiškai motyvuotu.³² Tačiau po Euromaidaino, kuomet Julija Tymošenko buvo paleista, buvęs pirmininkaujantis teismo teisėjas, priėmęs sprendimą dėl Julijos Tymošenko, Rodionas Kirejevas dėl korupcijos buvo patrauktas į baudžiamąją atsakomybę.³³ Vėliau pasirodė informacija, jog jis besislapstydamas išvyko į Rusiją.³⁴

Nebuvo rasta informacijos apie persekiojimo atvejus ir bylas, pradėtas valdant Viktorui Janukovyčiui, kurios tebebūtų tęsiamos šiandien. Tačiau pastebėtina, kad politikai Ukrainoje itin dažnai grasina teismais vieni kitiems.³⁵ Organizacija, kovojanti už žmogaus teises Ukrainoje *Human Rights in Ukraine* teigia, kad buvo nemažai kaltintojų, pasipriešinusių reformai, o teismai ir toliau naudojami kaip politinio susidorojimo įrankis.³⁶

PASTABA. Ši pažyma parengta pagal bendrąsias Europos Sąjungos gaires dėl informacijos apie kilmės šalis apdorojimo remiantis atrinktais viešai skelbiamais informacijos šaltiniais. Informacija buvo renkama, įvertinta ir apdorota per pažymai parengti skirtą terminą. Šis dokumentas nėra ir negali būti išsamus. Be to, šis dokumentas negali nulemti sprendimo dėl konkretaus prašymo suteikti prieglobstį. Pažymoje nėra pateikiama Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos nuomonė ir ja nėra daroma joks politinis pareiškimas.³⁷

³² Amnesty International, Ukraine: Tymoshenko's jailing is politically motivated 2011-10-11, <https://www.amnesty.org.uk/press-releases/ukraine-tymoshenkos-jailing-politically-motivated> žiūrėta 2017-12-05.

³³ http://www.rapsinews.com/judicial_news/20150205/273109647.html žiūrėta 2017-11-30.

³⁴ <https://vesti-ukr.com/strana/132595-prigovorivshij-timoshenko-sudja-reshil-sdelat-kareru-v-rossii> žiūrėta 2017-11-30.

³⁵ Слово і Діло, Пока суд да дело: как политики повышают рейтинги на обвинениях, 2017-09-26, <https://ru.slovoidilo.ua/2017/09/26/kolonka/alina-kostyuchenko/politika/poka-sud-da-delo-kak-politiki-povyshayut-rejtingi-obvineniyax> žiūrėta 2017-12-05.

³⁶ Kharkiv Human Rights Protection Group (KhPG), Selective prosecutions as weapon in Prosecutor's war against reform?, 2016-04-15, <http://khpg.org/en/index.php?id=1460641177>, žiūrėta 2017-12-06.

³⁷ Common EU Guidelines for processing Country of Origin Information (COIO, April 2008, ARGO project JLS/2005/ARGO/GC/03)